
OTÁZKY VÁLKY A VOJENSKÉ VĚDY

VLIV CHARAKTERU PROSTORU VÁLČIŠTĚ NA OPERACE

Plukovník Karel Pernica

Veškeré lidské počínání je prostorově a časově omezené, protože prostor a čas je jedním z určujících prvků veškerého dění.

Studium rozboru a času je kromě společensko-ekonomických vztahů jedním z předpokladů chápání základů soudobé vojenské vědy, protože každý boj a každé zničení armád nepřítele probíhá v určitém časovém období a v určitém prostoru společně se společensko-ekonomickými vztahy. Prostor a čas měly nepřímý vliv nejen na organizaci, ale i na výzbroj a výstroj armád. Cílem každého ozbrojeného zápasu je zničit brannou moc nepřítele v co nejkratším čase a co možná na nepřátelském území, aby válečné náklady byly co nejmenší. K dosažení tohoto cíle využívaly ozbrojené síly všech věků technických vymožeností daného stupně rozvoje ekonomických sil státu.

Agresor má zvláště v počátečním období války výhodu času a prostoru, protože si určuje nejen dobu zahájení války, ale i prostor, kde soustředí své hlavní síly k provedení rozhodujícího úderu. Hlavní období války, které rozhoduje o dalším průběhu války, bývá časově i prostorově omezeno, při čemž není podmínkou velikost prostoru a času, ani vzájemný vztah velikosti obou těchto činitelů k délce a velikosti těchto činitelů v počátečním nebo konečném období války.

Příští válka bude charakterisována širokým použitím nejen rychlých tankomechanisovaných vojsk, ale i širokým použitím letectva, bezpilotních prostředků, zbraní hromadného ničení a pravděpodobně i atomovým pohonem, který zabezpečí dosud neznámou rychlostí ovládnutí prostoru nejen na zemi, ale i ve vzduchu. Teprve v budoucí válce budou plně využity všechny tři rozměry prostoru.

Technika umožňovala vést války nejen v týchž dosud známých prostorech, ale umožňovala rozšíření války i na prostory podružné, na oceány, na celý svět. Zásada co nejrychleji zničit nepřátelské armády, ovládnout prostor nepřítele, zamezit mu postavit nové armády zásobené materiálem vyrobeným v hlubokém týlu státu stala se rozhodující nejen pro sestavení válečných plánů, ale i pro organizaci a výzbroj armád.

Působení ekonomického potenciálu na průběh a výsledek války a na způsoby jejího vedení se postupně zvětšovalo s rozvojem závislosti armády na bojové technice. Soudobé moderní armády vyzbrojené velmi dokonalou technikou jsou plně závislé na ekonomickém potenciálu státu, který vede válku.

Jednou z nezbytných předpokladů vedení války je velikost a hodnota vlastního ekonomického potenciálu a znalost ekonomického potenciálu nepřítele. Ekonomický potenciál není věc abstraktního rázu, ale věc konkrétní, která je rozmístěna v určitém prostoru. Ekonomický potenciál není

věc neměnná - statická, jednou provždy daná, ale věc neustále se vyvíjející. Otázku ekonomického potenciálu nutno studovat nejen ve spojitosti s prostorem, ale i s časem. Jedině stát nebo koalice, která ovládá veliký prostor s bohatými nalezišti surovin, může využít vliv prostoru na ekonomický potenciál rozmístěním průmyslových center přímo k nalezištím surovin.

Srovnání průmyslových center se surovinovou základnou určuje stupeň závislosti ekonomického potenciálu na velikosti prostoru, výhody a nevýhody při válečném konfliktu.

Z hlediska soudobé války, která je vedena proti celému týlu válčícího státu nebo koalice, je velikost prostoru ovládaného státem nebo koalicí nespornou výhodou, protože čím větší ovládaný prostor, tím zpravidla větší pravděpodobnost nálezů strategických surovin, po případě větší rozptýlenost nalezišť a tím současně rozptýlenější úder nepříteli. Z hlediska výrobního a dopravního je přílišná rozsáhlost prostoru do značné míry nevýhodou, protože decentralisace a doprava ztěžují racionální využití všech ekonomických zdrojů. Jedině ten stát nebo koalice, který provedl decentralisaci výroby k místům těžby, tuto nevýhodu rozlehlosti prostoru do určité míry odstranil. Kromě toho podstatně snížil vedení strategických úderů na ekonomická střediska. Např. SSSR v průběhu socialistické industrialisace.

Celkový charakter a surovinové bohatství prostoru jako takového prostoru je prvním a základním kritériem hodnocení prostoru. Druhým kritériem je stupeň rozvoje těžby surovin a stupeň rozvoje průmyslové základny státu opírajícího se o tyto zdroje. Třetím kritériem hodnocení prostoru z hlediska strategického je možnost převedení ekonomického potenciálu daného prostoru na vojenskoekonomický. To je zvláště důležité při hodnocení prostoru zabraného u nepříteli v průběhu války. Čtvrtým kritériem hodnocení prostoru je jeho čistě vojenský ráz, tj. do jaké míry svým celkovým charakterem a rozlohou ekonomického centra usnadňuje nebo ztěžuje vedení operací. Všechna uvedená kritéria jsou přímo závislá na počtu a vyspělosti obyvatelstva daného prostoru, na stupni společensko-ekonomického vývoje. Podle toho jaká část prostoru je studována, může se stát, že na jednom úseku studovaného prostoru vzhledem k rozdílným společensko-ekonomickým zřízením budou různé hodnoty hodnocených kritérií.

Ekonomický charakter válčiště má vliv na vedení války a jednotlivé operace, zvyšuje nebo snižuje nároky na dovednost vedení armády, na její vybavení a zpětně působí na vojenskoekonomický potenciál státu. Např. armády státu s vysokým ekonomickým potenciálem, bojující v prostorech málo rozvinutých nebo zaostalých, jsou odkázány více na dovoz všech druhů materiálu a potřeb z vlastního zápolí, protože prostor válčiště skýtá jen v nepatrné míře ty nejnutnější potřeby. Tím pochopitelně vzrůstají požadavky na vojenskoekonomický potenciál vlastního státu.

Ekonomicky vyspělý prostor usnadňuje zásobování armád, protože ty mohou čerpat z místních zdrojů, a to nejen zemědělských, ale i průmyslových. Tím se ulehčuje úloha vojenskoekonomického potenciálu vlastní země a naopak postupným zabíráním takového prostoru nepříteli se zhoršuje jeho vojenskoekonomický potenciál a tím i celá strategická situace. Tento prostor může však mít záporný vliv na vedení operací, protože tempo

operací pro značný počet velikých a středních sídlišť může dostat dlouhodobý charakter.

Zbraně hromadného ničení se vyznačují především mohutným prostorovým účinkem. Jejich použití na ekonomická centra nepřítelů může podstatně, v některých případech i absolutně vyřešit otázku dalšího vedení války. Při hodnocení bojeschopnosti každého státu nutno především se zabývat těmito otázkami:

- do jaké míry je ekonomická základna centralisována,
- do jaké míry dosavadní decentralisace ekonomické základny umožňuje po zničení hlavních ekonomických center pokračovat v boji, tj. převádět narušený a snížený ekonomický potenciál na vojenskoekonomický,
- jaké jsou časové a prostorové možnosti zničení hlavních ekonomických center,
- do jaké míry a v jaké době mohou zasáhnout prostředky a síly případného spojeneckého státu prostorově vzdálené ve prospěch státu napadeného,
- jaká odvetná opatření lze předpokládat ze strany napadeného a v jakém časovém rozmezí.

Zvláštní otázkou nakonec zůstává statické vyhodnocení charakteru prostoru, doby operace a účinku. Každý prostor se od sebe liší, má své specifické možnosti, a proto nelze k jeho hodnocení přistupovat šablonovitě, ale tvůrčím způsobem. V mnohých případech teprve provedená operace a její zhodnocení dokončí úplný obraz vlivu prostoru na operaci a na její časové provedení.

Soudobé moderní bojové prostředky, které byly vynuceny vzrůstající velikostí prostorů, na nichž jsou války vedeny, relativně zmenšují rozměry prostoru a snižují potřebná časová údobí ke splnění hlavních strategických úkolů. Požadavek zvládnutí prostoru v co nejkratším čase si vynutil změnu v bojové technice a organizaci armád.

Studium charakteru předpokládaného válčisti je proto spoluurčujícím prvkem celkové organizace ozbrojených sil na daném válčisti. Pomáhá spoluřešit otázky, zda má být postaven větší počet divíí, početně slabších, ale vysoce manévrovacích nebo méně divíí, s větší palebnou silou, avšak méně přizpůsobených manévru. Vyřešení tohoto základního problému s ostatními otázkami na něj působícími (strategický cíl, ekonomický potenciál, charakter ozbrojených sil nepřítelů a jeho pravděpodobný strategický cíl) určuje:

- potřebu divíí,
- velikost a složení divíí,
- ráz divíí (pěší, tankové, mechanisované),
- palebnou sílu divíí,
- požadavky na manévrovací schopnost divíí.

Po vyřešení tohoto organizačního problému možno přistoupit k řešení dalších závažných otázek, které vyplývají z předcházejících závěrů, jako

- rázu manévru (do hloubky nebo do šířky),
- hloubky úkolů,
- směrů hlavních a podružných úderů.

Soudobé moderní bojové prostředky svým mohutným účinkem a možností rychlého soustředění palby nejen z hloubky, ale i podél fronty mohou vytvořit dostatečně široké a hluboké pásy zničení a umlčení. Tato skutečnost vede ke snaze

- co nejrychleji využít úderu moderních bojových prostředků k hlubokému proniknutí,
- co nejrychleji ucpat mezeru, která vznikla v sestavě po úderu soudobých bojových prostředků.

Je tedy snaha obou válečných stran obdobná a nutí pokračovat ještě intenzivněji ve vývoji nejen účinnějších zbraní, ale i pohyblivějších a rychlejších dopravních prostředků. Jestliže v první světové válce hromadná dělostřelecká palba mohla vytvořit mezeru sice značné šířky, ale poměrně malé hloubky (do 5 až 8 km), bylo ucpání této mezery poměrně snadné a zálohy mohly být soustředěny blízko předpokládaného úderu nepřítele (15 až 20 km), takže měly dost času a možností vzniklou mezeru ucpat. Také jejich pochodová rychlost jim umožňovala včas reagovat na poměrně velmi pomalý postup útočící pěchoty (do 10 km za den).

Prodloužení účinné palby polního dělostřelectva během druhé světové války na 15 až 20 km do hloubky nepřátelské obrany a další její prodloužení letectvem přinutilo vytvářet hlubší pásma obrany a tím i průlomů, která byla rychleji překonávána mechanisovanými svazky (15 až 30 km za den). Účinek a donos palby vynutil rozmístění záloh mimo její dosah ve větší hloubce. Neustále je hledán způsob, jak nejrychleji překonat vzdálenost záloh k místu průlomu. Vznik motorisovaných a mechanisovaných svazků, i když vnucuje boji pohyblivější ráz, tuto otázku plně neřeší. Vývoj zbraní a dopravní techniky pokračuje dále a je určován základním požadavkem překonat co největší prostorové vzdálenosti v co nejkratším čase. V současné době rychlost dopravních a bojových vozidel není již tak plně závislá na vyřešení technického problému rychlosti vozidla (ten je řešitelný) jako spíše na možnostech využití rychlosti v daném terénu. Tento problém bude postupně řešen jiným způsobem, zvláště využitím vzdušné dopravy. Přesun terénem vyžaduje

- větší počet pochodových os,
- větší průchodnost vozidel,
- rychlejší a pohyblivější bojovou techniku (větší dostřel a větší účinek při současném snížení váhy materiálu),
- vyspělejší řidiče a jejich větší počet.

Postupné zkracování časového limitu si vynucuje jinou organizaci práce v přípravě rozhodnutí, a to na všech velitelských stupních. Větší pohyblivost vojsk vyžaduje

- rychlé zhodnocení situace,
- rychlé vydání rozkazů,
- větší iniciativu podřízených při současně větší jejich informovanosti o zámyslu staršího náčelníka,
- více pozornosti přesunům nepřítele a možnostem jejich rušení,
- manévrem znemožňovat provedení manévru.

Při plnění jakéhokoli úkolu nutno počítat s velikostí potřebného času a s jeho vlivem na činnost vlastních vojsk a vojsk nepřítele. Čas nutno hodnotit z hlediska

- potřeby času na přípravu rozhodnutí,

- potřeby času na vyhotovení rozkazů a jejich doručení podřízeným,
- potřeby času podřízených na ujasnění úkolu a vykonání příprav k provedení úkolu,
- potřeby času na kontrolu a vlastní vykonání úkolu,
- potřeby času na skloubení manévru všech druhů vojsk a spolupůsobících svazků (svazů).

V závislosti na tom, jaký je časový předpoklad do splnění úkolu, bude se měnit práce nejen velitelů a štábů, ale i příprava vojsk při provedení předběžných pohybů, které mají zabezpečit splnění úkolu. Kromě toho čas bude téměř vždy určovat nebo spoluurčovat způsob a formu plnění uloženého úkolu.

Technický rozvoj činí svět menším, při čemž se podstatně mění úloha jednotlivých dopravních prostředků. Rozvoj techniky a průmyslu zvýšil úlohu ekonomického a vojenskoekonomického potenciálu. Mezinárodní organizační směr imperialistických a kapitalistických států je usměrněn na vytváření velkých politicko-hospodářských bloků, které by lépe mohly vést válku. A vzhledem k závislosti na hlavních imperialistických státech tuto válku vést podle jejich příkazů.

Největší válčiště za druhé světové války bylo německo-sovětské. Na 10 000 000 km² zápolilo okolo 36 000 000 vojáků rozhodujících o tom, zda svět bude vržen zpět do doby středověkého otroctví nebo zda zvítězí myšlenka pokroku, svobody a míru.

Na tomto válčišti byla provedena celá řada strategických operací ohromného, dosud nevidaného rozmachu. Jednou z těchto operací byl 5. sovětský úder v Bělorusi v roce 1944. Tato operace byla provedena na hlavním strategickém směru Moskva—Berlín.

Z rozboru tohoto příkladu vyplývá:

- strategická operace provedená na hlavním strategickém směru nemusí mít svůj směr hlavního úderu naprosto totožný se směrem hlavního strategického směru,
- před provedením strategické operace na hlavním strategickém směru mohou být provedeny strategické operace na podružných strategických směrech, které vytvářejí podmínky pro pozdější provedení operace na hlavním strategickém směru (operace 1., 2. a 3. ukrajinského frontu během 2. úderu a operace leningradského a volchovského frontu během 1. úderu),
- podružný strategický směr je zpravidla delší než hlavní.

Strategická operace na hlavním strategickém směru (5. úder) byla provedena v jedné třetině délky hlavního strategického směru, zatím co strategická operace na podružném strategickém směru (2. úder) byla provedena jen na jedné čtvrtině celkové hloubky tohoto směru. Hlavní strategický směr jak fašistického Německa, tak i SSSR byl zvolen na státně politické centrum státu, zatím co podružné strategické směry byly zvoleny na průmyslové prostory, surovinové základny a státní politická centra spojeneckých armád.

Hlavní i podružný směr nemusí zahrnovat celou hloubku válčiště, a to v tom případě:

a) jsou-li státní a hospodářská centra vyvrácena dříve, než se dospěje na konec válčiště,

b) lze-li předpokládat zničení armády nepřítele ihned po zahájení války a útočník má převahu sil a prostředků a tak znemožní mobilisaci nových strategicky mocných záloh (Francie r. 1939—40, kdy její armády byly zničeny dříve, než bylo možno uvažovat o nějaké obraně na jihu Francie a ji realizovat).

Každé válčiště obsahuje jeden nebo více strategických směrů. V dřívějším pojetí válčiště i strategicky důležitých směrů byl směr částí, třeba hlavní částí válčiště. Takovéto chápání strategicky důležitého směru není správné, protože by zahrnovalo jen omezenou část válčiště, dovolující provedení strategické operace s cílem zmocnit se některého strategicky důležitého objektu. Strategický směr musí zahrnovat několik operačních směrů a musí umožňovat provedení několika postupných operací vyšších svazů spojených jedním zámyslem.

V soudobých podmínkách světových válek a možné války mezi táborem socialismu a kapitalismu v době, kdy proti sobě stojí na jedné straně téměř celá Evropa a Asie a na druhé straně zbytek světa se všemi oceány, nemůže být strategický směr jen podstatná část válčiště. Strategický směr může nebo musí být podstatná část několika válčišť, a to jak suchozemských, tak i kombinovaných.

Při určení strategického směru nutno brát v úvahu

- objekty strategického významu (průmyslové i surovinové) obou válčících stran,
- obranné objekty a opevněné prostory obou bojujících stran,
- strategicky důležité základny ozbrojených sil, tj. jak sil pozemních, tak, a to zvláště, leteckých a námořních,
- nástupové prostory předurčené k rozvinutí ozbrojených sil vlastních nebo nepřítele,
- důležité politická a administrativní střediska státního významu,
- nejdůležitější objekty komunikační (železniční, letecké, zvláště pak mořské kanály a průlivy),
- velká strategická uskupení nepřátelských ozbrojených sil (jen jsou-li na směru).

Každý strategický směr se skládá z několika operačních směrů, na kterých probíhá řada hlavních i podružných operací. Operační směry zpravidla na sebe navazují, a to buď přímo v podélném nebo šikmém směru. Operační směr musí umožňovat provedení řady sražení a manévru operačních svazů rozličného rázu. Kapacita operačního směru a jeho ráz je spoluurčujícím prvkem při volbě

- druhu operace,
- rozmachu operace,
- charakteru a složení svazů a svazků na něm operujících,
- manévru v průběhu operace,
- způsobu navázání jedné operace na druhou,
- druhu a způsobu operační součinnosti jak v rámci svazů na operačním směru operujících, tak i se svazy na sousedních směrech.

Při rozboru válčiště je jedním z hlavních požadavků určit jednotlivé operační směry a vyhodnotit je. Různý ráz jednotlivých operačních směrů bude spoluurčovat i ráz operací, které by na daném směru mohly být provedeny. Tak např. je-li na operačním směru nebo v jeho sousedství

mohutná ekonomická základna, nutno již předem předpokládat, že v tomto prostoru dojde k obkličovací operaci, a možno předem zhruba vyhodnotit, kolik a jakých svazů nebo svazků bude k jejímu provedení třeba. Tento údaj, který vznikl jen na podkladě rozboru prostoru, bude v konkrétním případě, tj. v okamžiku, kdy dochází k předpokládané operaci, doplněn. Dřívější rozbor umožní rychlejší rozhodnutí, protože stačí prostorový rozbor doplnit konkrétními údaji o hodnotě sil a prostředků nepřítele, operujících v daném prostoru. Oba tyto údaje pak určí, kolik sil a prostředků, jejich okruh a hodnotu nutno v konkrétním případě použít.

Ráz prostoru v pásmech jednotlivých operačních směrů předurčuje i možnost vedení velkých výsadekových operací. Kromě toho dává možnost spoluurčovat rozmach obranných i útočných operací.

Kapacita operačního směru spoluurčuje

- šířku útočného (obránného) pásma svazu,
 - množství sil a prostředků, které je možno nebo nutno zasadit.
- Geografický povrch operačního směru spoluurčuje
- hloubku jednotlivých operací,
 - tempo útoku vlastní útočné operace nebo předpokládané u nepřítele,
 - a tím i nepřímo dobu trvání operací.

Ekonomický charakter operačního směru spoluurčuje

- charakter operací,
- formu manévru,
- rozvoj nebo úpadek vojenskoekonomického potenciálu vlastní země nebo nepřátelského státu (koalice).

Z toho možno utvořit tento závěr:

Charakter geografického povrchu válčiště +¹ ekonomické základny na válčišti + kulturní vyspělost válčiště má přímý vliv na charakter operací a jejich rozmach. Strategický požadavek hlavního velitelství obsadit, zničit ekonomická centra nepřítele a uchránit nebo evakuovat vlastní ekonomická centra přímo diktuje, jaké operace, v kterém prostoru a v jakém časovém období nutno provést.

Při posuzování a hodnocení prostoru z hlediska nutnosti nebo možnosti provedení určitého druhu operací nutno současně vycházet i z předpokladů nepřítele, který zpravidla bude soustřeďovat většinu sil a prostředků k obraně ekonomických a politických center. Operace v takovýchto prostorech mohou nabýt zvláštního rázu v závislosti na zámyslu uchování nebo zničení ekonomických a politických center v plánech obou válčících protivníků. Kromě toho musí bránící se strana počítat se ztížením operací v těchto prostorech, které nastanou podle požadavků hlavního velení a vedení států o evakuaci buď celého ekonomického nebo politického centra nebo jeho podstatné části. (Evakuace Paříže v obou světových válkách, evakuace Donbasu v průběhu Veliké vlastenecké války, evakuace Východních Prus 1944.) Vliv evakuace určitého prostoru se nejvíce projeví v časovém plánu operací, a to obou válčících stran. Obránce se bude snažit získat co největší časové rozpětí, aby evakuace mohla být provedena co možná v plném rozsahu, naproti tomu útočník se bude snažit v co nejkratší době dokončit operaci, aby evakuace nemohla být provedena. Protichůdné požadavky obou válčících stran budou mít vliv i na úpornost bojů a na množství zasazených sil a prostředků. (Boj o Stalingrad, boj o Ruhrskou

pánev, boj o Berlín za druhé světové války.) Dále nutno počítat se ztíženými přísunými a odsunými k frontě a se ztíženým plánováním a prováděním manévru vzhledem na evakuační transporty.

Rozměry válčiště a jeho přírodní vlastnosti musí dovolovat bojovou činnost mohutných svazů. Je naprosto jasné, že soudobá výzbroj armád a zbraně hromadného ničení kladou zvýšené požadavky na vlastnosti válčiště, které musí nejen dovolovat použití velkých mechanizovaných a tankových svazků na několika směrech, ale umožňovat rychlé soustředění rozptýlených sil k bitvě, široký manévr během bitvy, ale i rychlé rozptýlení sil a prostředků soustředěných k bitvě.

Při studiu válčiště nutno si všimnout těchto hlavních bodů:

- všeobecného rázu válčiště, tj. rázu státních hranic, stavu jednotlivých území, jejich významu, přírodních vlastností válčiště (ráz povrchu, půdy, geologický ráz, hydrografie, rostlinný porost, klimatické podmínky),
- opevněných prostorů a základů,
- prostorů, o kterých lze předpokládat, že budou do zahájení války nebo v jejím průběhu opevněny nebo jich bude využito jako základů strategického významu,
- jaké množství ozbrojených sil může pojmout nebo jaké množství vyžaduje vzhledem ke své rozloze a vzhledem na množství ozbrojených sil možných protivníků,
- do jaké míry umožňuje nebo znemožňuje použití jednotlivých druhů vojsk a ozbrojených sil,
- do jaké míry umožňuje nebo ztěžuje provedení manévru, po případě jakou formu manévru vyžaduje,
- dopravních možností, tj. železnic, mořských přístavů, vnitrozemských vodních cest, možností vzdušné dopravy a kapacity všech těchto dopravních prostředků a zařízení,
- třídního a z toho vyplývajícího politického stavu obyvatelstva, jeho počtu, rozmístění a možnosti doplnit bojující armády, státního zřízení,
- ekonomických podmínek, tj. národního hospodářství jako celku (průmyslu, zemědělství, financí, obchodu, zahraničních úvěrů a zahraničního obchodu),
- zdravotních a veterinárních podmínek,
- podrobného rozboru jednotlivých strategických a operačních směrů a objektů.

Z toho, co bylo uvedeno, je patrné, že při studiu válčiště jsou studovány otázky ekonomického, vojenskoekonomického i vojenského potenciálu.

Centrální postavení velmocí, vojenského bloku nebo koalice, dává plnou možnost využít všech dopravních prostředků (silnic, železnic, vodních a mořských cest, leteckých spojů a rychle upravených terénních cest) k rychlému manévru vojsk a k plynulému zásobování bojujících jednotek. Klasickým příkladem je boj Sovětského svazu proti interventům, kdy nepřítel byl postupně ničen na jednotlivých směrech. Naproti tomu okrajové postavení velmocí nebo vojenského bloku ztěžuje využití dopravních zařízení a tím i provedení rychlého manévru.

V prostoru kapitalistického tábora je mnoho velkých a malých vodních ploch, které dovolují jen lodní a letecký transport, což pochopitelně snižuje možnost využití plné kapacity jednotlivých směrů vojsky, protože dopravní

spoje jsou málo výkonné, dlouhé a lehce zranitelné. To má vliv nejen na přísun a použití svazů a svazků, ale ztěžuje i plynulé zásobování zasazených jednotek, přísun záloh a doplňků. Vodní cesty mohou být částečně nahrazeny vzdušnými dopravními spoji, avšak kapacita vzdušné dopravy je malá a zranitelnější než doprava po moři.

Přesto rozlehlé vodní plochy skýtají možnost širokého manévru v celosvětovém měřítku a je nutno vyčlenit značné síly a prostředky na zabránění nebo ztížení tohoto manévru. Podstatnou nevýhodou je nutnost navázání suchozemské komunikační sítě na síť námořní nebo vzdušnou, která na jednotlivých válčích, zvláště asijských, není vždy v plném souladu zvláště s námořní dopravní sítí.

Široké vodní plochy světových moří odjakživa nutily hlavní imperialistické velmoci k zajištění námořních dopravních cest budováním opěrných bodů a základen, které měly zajišťovat bezpečnost lodní přepravy. V souladu s imperialistickými cíli a úsilím o světovládu se počet a hodnota opěrných bodů a základen nejen rozrostly, ale i prostorově rozšířily, a to jak v globálním pojetí, tak i v pojetí rozměrů jednotlivých základen. Vytvořená síť základen vyžaduje vytvoření nové součásti operačního umění, které musí zabezpečit likvidaci základen v co nejkratší době, aby nemohly plnit svou úlohu zvláště na začátku ozbrojeného zápasu. I v tomto souboji měl prostor a čas podstatný vliv na rozvoj nejmodernější vojenské techniky.

Geografický povrch válčiště není v žádném případě stejnorodý. Na válčišti se střídají různé terénní celky, které mohou mít na proudu rozdílný ráz. Ráz povrchu válčiště má přímý vliv na průběh operací, zvláště na tempo operací. Kromě toho ráz povrchu válčiště spoluurčuje požadavky na výzbroj a výstroj vojsk.

Rovinatý terén umožňuje dosažení vysokých temp útoku, usnadňuje použití všech druhů vojsk a přímo vyžaduje plní armády plně mechanizované.

Naproti tomu hornatý nebo horský ráz povrchu válčiště snižuje tempo operací, a to nejen svou nepřístupností, větší fyzickou námahou vojsk a větším opotřebováním materiálu, ale i snazší organizací obrany. Jestliže rovinatý terén umožňuje rozvinutí mechanizovaných svazů a svazků do hloubky i do šířky bez ohledu na množství a jakost komunikací, hornatý nebo horský terén činí svazky nezávislými na množství a jakosti komunikací. Proto se mechanizace armád v takovémto terénu plně neuplatňuje.

Ozbrojené síly bojující na daném válčišti zpravidla jsou přizpůsobeny rázu jeho povrchu při plnění svěřených úkolů. Protože však povrch válčiště je různorodý, nelze vytvářet pro každou jeho část jiné svazky a jinou organizaci s jinou výzbrojí, poněvadž by takovéto řešení ztěžovalo ekonomické využití sil a prostředků. Je nutno proto odstranit rozpor mezi vhodností svazků k boji v jednotlivých terénních celcích s požadavkem ekonomického využití svazků. Tak např. velehorská část válčiště by vyžadovala speciálních horských divisí, rovinatá část válčiště tankových a mechanizovaných divisí, horská část válčiště střeleckých divisí. Ze zkušenosti víme, že nejen část válčiště, ale i jednotlivé operační směry zpravidla střídají ráz povrchu. To by znamenalo postupné střídání svazků podle toho, v jaké části válčiště podle rázu jeho povrchu právě bojují. Takovéto střídání by vedlo nejen ke ztrátě času a ke ztrátě nepřetržitosti boje, ale i ke značnému chaosu. Otázkou zůstává proto, jak organizovat svazky a svazy, aby

jich na předpokládaném válčišti bylo co nejekonomičtěji využito, a to v jakémkoli geografickém povrchu. Protože se operační směry zpravidla vyhýbají vysokohorským celkům, možno se zříci typu horských diviseí. Zůstává otázkou, jak skloubit dosavadní typy diviseí, tj. střeleckých, mechanisovaných a tankových a jak jich využít. Je možno vytvořit jeden typ divise, který by nahrazoval všechny tři uvedené typy, nebo je možno vytvořit typ motorisované střelecké divise v náhradu za střelecké a mechanisované divise a ponechat typ tankové divise. Která z uvedených variant bude nejvýhodnější, určí kromě studia pravděpodobného nepřítele i studium geografického povrchu předpokládaného válčiště.

Při řešení organizačních otázek a otázek výzbroje a výstroje je nutno si uvědomit, že rovinatý povrch válčiště vyžaduje zpravidla většího počtu kanónů, mohutných a značných přepravních prostředků, kdežto horský povrch válčiště vyžaduje větší počet houfnic, minometů a speciálních menších přepravních prostředků, ale zato větší počet ženijních strojů. Dovedné skloubení všech těchto požadavků dává předpoklady k vytvoření nejen jednotného typu divise, ale i jednotného typu výzbroje a výstroje.

Různorodý geografický povrch válčiště na jednotlivých operačních směrech i v pásmu jednoho operačního směru vyžaduje, aby velitelé a štáby všech stupňů podrobně studovali vliv geografických podmínek na rychlost přesunů a na tempo útoku. V každém případě nutno odstranit šablonovitost chápání tempa útoku a rychlosti přesunu. Tak např. nelze v hornatém terénu určovat stejné tempo útoku jako v terénu rovinatém. Obdobně nelze ani jednotně stanovit rychlost přesunu, protože horské silnice s velkým počtem zatáček podstatně snižují rychlost přesunu, zvláště pásových vozidel. Vzhledem k ztíženému postupu prvních sledů a k zmenšení rychlosti přesunu dělostřelectva, záloh a druhých sledů v horském nebo hornatém terénu nutno plánovat zmenšené tempo operace a co možná vystříhat se častého zasazování silných druhů sledů. To znamená vytvářet operační nebo bojovou sestavu tak, aby odpovídala tomuto požadavku. Nutno si uvědomit jednu zásadu, a to: čím větší druhý sled, tím delší proudy a tím těžší manévry při jeho zasazení. Je-li tato skutečnost komplikována malým počtem špatných horských komunikací, bylo by stěží možno zasazení mohutného druhého sledu v krátkém časovém rozmezí provést.

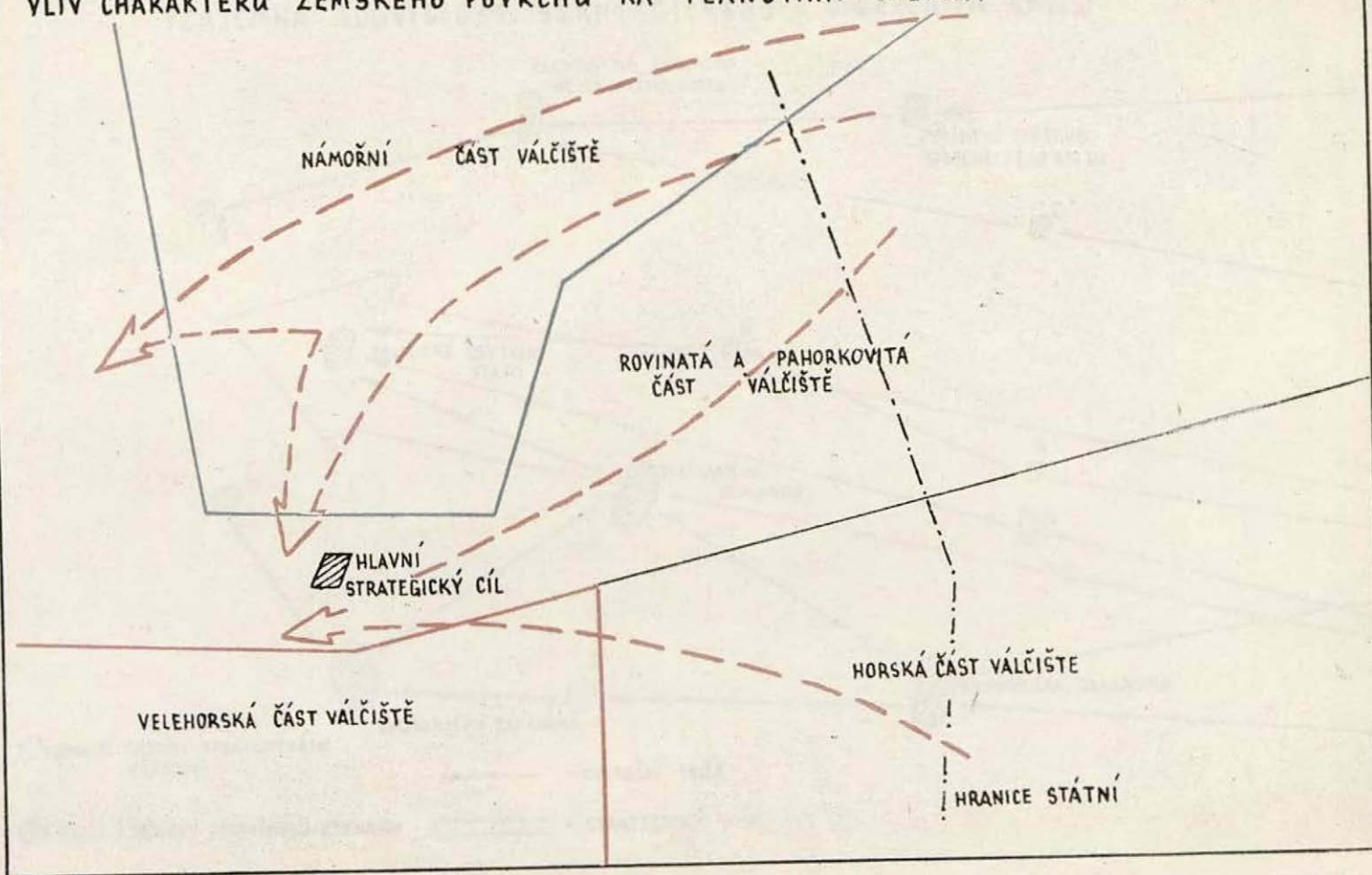
Při plánování útočných operací na jednotlivých operačních směrech a při plánování útočných operací na jednom operačním směru nutno brát v úvahu:

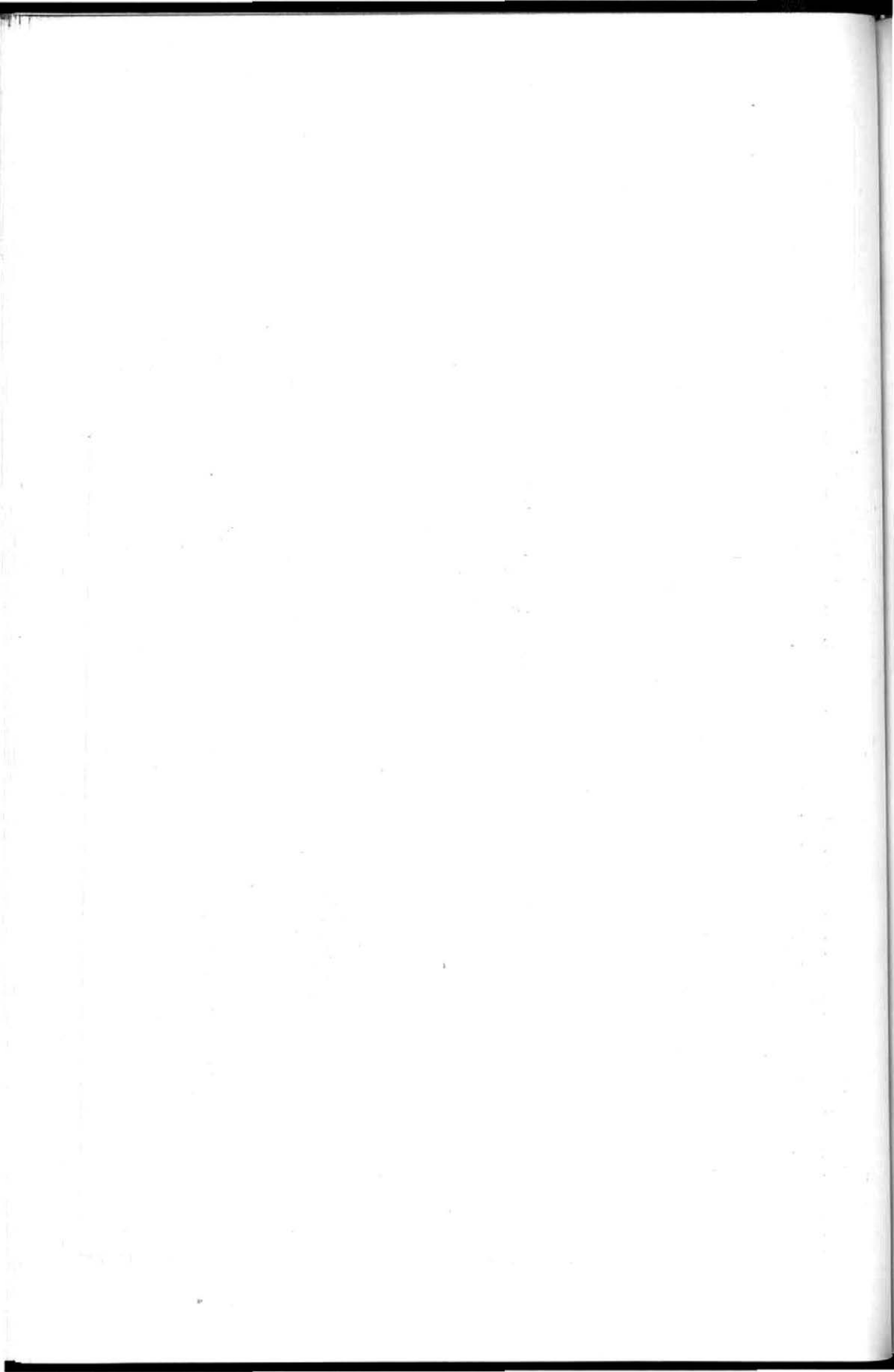
- ráz geografického povrchu a jeho vliv na tempo operace na každém operačním směru zvlášť,
- ráz geografického povrchu na sousedních operačních směrech a jeho vliv na tempo útoku sousedních svazů, s kterými má být dodržena operační součinnost,
- vliv geografického povrchu části operačního směru, na kterém je prováděna útočná operace, na tempo v jednotlivých obdobích operace a tím i vliv na operační součinnost,
- vliv geografického povrchu v jednotlivých obdobích operace na operační učlenění svazu.

Jedině důkladný rozbor geografického povrchu spojený s důkladným rozбором jeho vlivu i na činnost nepřítele může vytvořit reálné podmínky pro správné plánování operace a pro správnou organizaci součinnosti.

VLIV CHARAKTERU ZEMSKÉHO POVRCHU NA PLÁNOVÁNÍ OPERACÍ

Příloha 1

VZÁJEMNÁ SOUVISLOST STRATEGICKÉHO A OPERAČNÍCH SMĚRŮ

Příloha 2

